

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет **економіки та менеджменту**

Кафедра **економіки та підприємництва**

Робоча програма (силабус) освітнього компонента

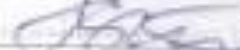
Макроекономіка

(обов'язковий)

Реалізується в межах освітньої програми **Облік і оподаткування**
за спеціальністю **071 «Облік і оподаткування»**
на **1 (бакалаврському)** рівні вищої освіти

Суми – 2023

Розробники: () Пилипенко Н.М. доцент, к.е.н., доцент кафедри

() Пилипенко В.В. професор, к.е.н., професор кафедри

Розглянуто, схвалено та затверджено на засіданні кафедри економіки та підприємництва	протокол від 23 травня 2023 року №16	
	Завідувач кафедри	Терешенко С.І. (пр.м.п.с. Голова)

Погоджено:

Гарант освітньої програми (М.І. Гордієнко)

Декан факультету, де реалізується освітня програма (М.О. Лишенко)

Рецензію на робочу програму (додається) надали: Гордієнко М.І.

Башлай С.В.

Методист відділу якості освіти, ліцензування та акредитації (Я. Баранік)

Зареєстровано в електронній базі: дата: 14.06. 2023 р.

Навчальний рік, в якому вносяться зміни	Номер додатку до робочої програми з описом змін	Зміни розглянуто і схвалено		
		Дата та номер протоколу засідання кафедри	Завідувач кафедри	Гарант освітньої програми

1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ

1.	Назва ОК	Макроекономіка			
2.	Факультет/кафедра	Економіки та менеджменту/економіки та підприємництва			
3.	Статус ОК	Обов'язковий			
4.	Програма/Спеціальність, складовою яких є ОК	076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»			
5.	Рівень НРК	6			
6.	Семестр та тривалість вивчення	3, 1-15 тиждень			
7.	Кількість кредитів ЄКТС	5			
8.	Загальний обсяг годин та їх розподіл	Контактна робота(заняття) денна/заочна		Самостійна робота денна/заочна	
		Лекційні	Практичні /семінарські	Лабораторні	74/126
		46/14	30/10	–	
9.	Мова навчання	українська			
10.	Викладач/Координатор освітнього компонента	Пилипенко Надія Миколаївна, доцент кафедри економіки та підприємництва (ауд.№403а корпус економфака)			
10.1	Контактна інформація	050-595-37-40, nadijapilipenko70@gmail.com			
11.	Загальний опис освітнього компонента	В умовах сучасної ринкової економіки в програмі підготовки фахівців економічних спеціальностей дисциплін, однією із базових є макроекономіка, яка вивчає механізм функціонування національної економіки на основі макроекономічних теорій, концепцій, моделей, обґрунтованих світовою та вітчизняною наукою й апробованих економічною практикою. Вивчення навчальної дисципліни «Макроекономіка» завершується підсумковим контролем у формі іспиту.			
12.	Мета освітнього компонента	розкрити механізм функціонування національної економіки на основі макроекономічних теорій, концепцій, моделей, обґрунтованих світовою та вітчизняною наукою й апробованих економічною практикою			
13.	Передумови вивчення ОК, зв'язок з іншими освітніми компонентами ОП	1. Освітній компонент базується на вивченні мікроекономіки 2. Освітній компонент є основою для курсу «фінанси, гроші і кредит»			
14.	Політика академічної доброчесності	Списування – завдання не зараховується. Використання заборонених засобів під час контрольних засобів – відповідь не зараховується. Плагиат – завдання не зараховується.			
15.	Посилання на курс у системі Moodle	https://cdn.snau.edu.ua/moodle/course/view.php?id=1723			

2. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ТА ЇХ ЗВ'ЯЗОК З ПРОГРАМНИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ НАВЧАННЯ

Результати навчання за ОК: Після вивчення макроекономіки студент очікувано буде здатен...	Програмні результати навчання, на досягнення яких спрямований ОК			Як оцінюється ДРН
	ПРН 1	ПРН 7	ПРН 20	
ДРН1: розуміти основні поняття та категорії макроекономічної теорії, а також проблеми, які вона досліджує	x		x	Тести множинного вибору
ДРН2: розуміти основні макроекономічні проблеми та механізми їх вирішення, а також аналізувати наслідки безробіття та інфляції	x		x	Тести множинного вибору, розрахункове завдання, виконання есе
ДРН3: механізм впливу бюджетно-податкової та кредитно-грошової політики на макроекономічну рівновагу		x	x	Тести множинного вибору, розрахункове завдання, виконання есе
ДРН4: розраховувати показники економічної діяльності на макrorівні згідно з системою національних рахунків (СНР)	x		x	розрахункове завдання
ДРН5: моделювати макроекономічну рівновагу залежно від сукупного попиту і пропозиції			x	Тести множинного вибору, розрахункове завдання
ДРН6: виявляти і оцінювати чинники економічного зростання України та розрахувати основні показники рівня економічного розвитку			x	Тести множинного вибору, розрахункове завдання, виконання есе
ДРН7: оцінювати наслідки впливу бюджетно-податкової, грошово-кредитної та торгівельної політики за різних режимів валютного регулювання		x	x	Тести множинного вибору, розрахункове завдання, виконання есе

ПРН1. Знати та розуміти базові економічні поняття, положення, принципи, закони, пов'язані з обліком, аналізом, аудитом і оподаткуванням; навички професійної етики; навички аналізу виробничих ситуацій, процесів, видів діяльності і практичного застосування набутих компетенцій, з урахуванням особливостей галузевого розвитку регіону

ПРН 7. Знати механізми функціонування бюджетної, банківської і податкової систем України та враховувати їх особливості з метою організації обліку, вибору системи оподаткування та формування звітності на підприємствах

ПРН 20. Виконувати професійні функції з урахуванням вимог соціальної відповідальності, трудової дисципліни, вміння планувати та управляти часом. Удосконалювати свій інтелектуальний, загальнокультурний і професійний рівень.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема	Розподіл в межах загального бюджету часу, денна/заочна			Рекомендована література О – основна, Д - додаткова
	Аудиторна робота		Самостійна робота	
	Лк	П.з / семін. з		
Тема 1. Предмет, методи та функції макроекономіки 1. Вступ до макроекономіки. 2. Об'єкт, предмет та функції макроекономіки. 3. Методологія макроекономіки, макроекономічні моделі. 4. Двосекторна модель кругообігу продуктів і доходів. 5. Заощадження, інвестиції та фінансові ринки в моделі кругообігу. 6. Роль держави в економічному кругообігу	2/2	2/-	6/8	О (1-4) Д (10-13)
Тема 2. Макроекономічні показники в системі національних рахунків 1. Поняття про Систему національних рахунків (СНР). 2. Особливості та принципи розрахунку макроекономічних показників у СНР. 3. Основні макроекономічні показники. Методи розрахунку ВВП. 4. Інші показники СНР. Взаємозв'язок між ними. 5. Номінальний та реальний ВВП. Цінові індекси. ВВП та економічний добробут.	4/2	4/2	8/12	О (1-4) Д (10-13)
Тема 3: Макроекономічна нестабільність: циклічність та безробіття 1. Циклічність як форма економічного розвитку. 2. Види та причини економічних циклів 3. Зайнятість та безробіття: типи безробіття. Закон Оукена. 4. Ринок праці та соціальна політика. Державна політика зайнятості населення.	4/2	2/1	6/9	О (1-4) Д (10-13)
Тема 4: Інфляція та антиінфляційна політика 1. Поняття інфляції, проблеми виміру та чинники. 2. Види інфляції. 3. Соціальні та економічні наслідки інфляції. Антиінфляційна політика держави.	2/2	2/1	6/7	О (1-4) Д (10-13)
Тема 5. Сукупний попит та сукупна пропозиція 1. Сукупний попит: цінові та нецінові фактори сукупного попиту. 2. Сукупна пропозиція: кейнсіанський та класичний підхід 3. Цінові та нецінові фактори сукупної пропозиції. 4. Рівновага сукупного попиту та сукупної пропозиції	4/2	2/2	6/8	О (1-4) Д (10-13)
Тема 6. Кейнсіанська модель макроекономічної рівноваги 1. Кейнсіанська теорія як теоретична база державного регулювання.	4/-	2/-	6/12	О (1-4) Д (10-13)

2. Споживання, заощадження та інвестиції. Функція споживання. 3. Фактичні та заплановані видатки. Модель «кейнсіанський хрест». 4. Сутність мультиплікатора. Мультиплікативна зміна ВВП.				
Тема 7. Бюджетно-податкова політика 1. Сукупні видатки і потенційний ВВП. Рецесійний та інфляційний розрив. 2. Держава в системі макроекономічного регулювання. 3. Суть та види бюджетно-податкової політики. Дискреційна та автоматична фіскальна політика. Фіскальна політика з урахуванням пропозиції. Крива Лаффера. 4. Бюджетні дефіцити та надлишки. Способи фінансування бюджетних дефіцитів.	4/-	2/-	6/12	О (1-4) Д (10-13)
Тема 8. Грошовий ринок та монетарна політика 1. Механізм функціонування грошового ринку. Грошові агрегати. 2. Попит на гроші, його види. 3. Пропозиція грошей і мультиплікативне розширення депозитів. 4. Рівновага на грошовому ринку. 5. Грошово-кредитне регулювання економіки.	4/-	2/-	6/12	О (1-4) Д (10-13)
Тема 9. Макроекономічна рівновага на товарному та грошовому ринку 1. Вступ до моделі IS-LM. 2. Ринок товарів і крива IS. 3. Грошовий ринок і крива LM. 4. Рівновага в моделі IS-LM у короткостроковому періоді.	4/2	2/2	6/8	О (1-2) Д (11-131)
Тема 10. Механізм зовнішньоекономічної діяльності: зовнішньоекономічна політика. 1. Джерела міжнародної торгівлі. 2. Класичні теорії міжнародної торгівлі. 5. Номінальний та реальний обмінний курс. 6. Валютний ринок і фактори обмінного курсу. 7. Поняття платіжного балансу (ПБ). Взаємозв'язок рахунків ПБ. 8. Тарифні методи регулювання зовнішньої торгівлі. 9. Нетарифні методи регулювання зовнішньої торгівлі. Імпортні квоти. Дискримінація імпорту. Антидемпінгові заходи. Експортні субсидії. 10. Аргументи на користь та проти політики протекціонізму.	6/2	4/2	6/12	О (1-4) Д (10,11,13)
Тема 11. Моделі відкритої економіки. 1. Макроекономічна рівновага невеликої відкритої економіки. Загальна характеристика моделі Мандела-Флемінга. 2. Результати фіскальної, грошової та зовнішньоторговельної політики при плаваючому обмінному курсі. 3. Механізм дії фіксованого обмінного курсу на	4/-	2/-	6/12	О (1-4) Д (10,11,13)

економічні процеси.				
Тема 12. Економічне зростання. Модель Р.Солоу. 1. Поняття економічного зростання та його фактори. 2. Базова модель економічного зростання Р.Солоу. 3. Визначення рівноважного стану економіки в моделі Р.Солоу. 4. Норма нагромадження і стан рівноваги. 5. «Золоте правило нагромадження».	4/-	2/-	6/12	О (1-4) Д (10,11,13)
ВСЬОГО	46/14	30/10	74/126	

4. МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ТА НАВЧАННЯ

ДРН	Методи викладання (робота, що буде проведена викладачем <u>під час аудиторних занять, консультацій</u>)	Методи навчання (які види навчальної діяльності має виконати <u>студент самостійно</u>)
ДРН1: розуміти основні поняття та категорії макроекономічної теорії, а також проблеми, які вона досліджує	Лекція, практичне заняття, дискусія,	Опрацювання теоретичного матеріалу
ДРН2: розуміти основні макроекономічні проблеми та механізми їх вирішення, а також аналізувати наслідки безробіття та інфляції	Лекція, практичне заняття, дискусія, дебати	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання розрахункових завдань, підготовка есе
ДРН3: розуміти механізм впливу бюджетно-податкової та кредитно-грошової політики на макроекономічну рівновагу	Лекція, практичне заняття, дискусія, дебати	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання розрахункових завдань, підготовка есе
ДРН4: розраховувати показники економічної діяльності на макrorівні згідно з системою національних рахунків (СНР)	Лекція, практичне заняття,	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання розрахункових завдань
ДРН5: моделювати макроекономічну рівновагу залежно від сукупного попиту і пропозиції	Лекція, практичне заняття,	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання розрахункових завдань,
ДРН6: виявляти і оцінювати чинники економічного зростання України та розрахувати основні показники рівня економічного розвитку	Лекція, практичне заняття, дискусія, кейс-метод	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання розрахункових завдань, підготовка есе
ДРН7: оцінювати наслідки впливу бюджетно-податкової, грошово-кредитної та торгівельної політики за різних режимів валютного регулювання	Лекція, практичне заняття, дискусія	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання розрахункових завдань, підготовка есе

5. Сумативне оцінювання

5.1.1. Для оцінювання очікуваних результатів навчання передбачено

№	Методи сумативного оцінювання	Бали / Вага у загальній оцінці	Дата складання
1.	Есе	10 / 10%	До 13 тижня
2.	ІНДЗ	20 / 20%	До 13 тижня
3.	Тестування	40 / 40%	Протягом семестру
4.	Іспит (письмова відповідь на відкриті питання та виконання практично-розрахункового завдання)	30 / 30%	За графіком сесії

5.1.2. Критерії оцінювання

Компонент	Незадовільно	Задовільно	Добре	Відмінно
Есе	<5 балів <i>Вимоги щодо завдання не виконано</i>	5-6 <i>Більшість вимог виконано, але окремі складові відсутні або недостатньо розкрити, відсутній аналіз інших підходів до питання</i>	7-8 <i>Виконано усі вимоги завдання</i>	9-10 <i>Виконано усі вимоги завдання, продемонстровано, креативність, вдумливість, запропоновано власне вирішення проблеми</i>
	<12 балів <i>Робота написана на основі старих літературних джерел з використанням застарілого статистичного матеріалу. У тексті є помилкові положення та висновки, недостатньо використані графіки, діаграми. У висновках допущені суттєві погрішності або помилки.</i>	12-14 <i>Завдання в основному розкривають тему, написані самостійно, в яких є аналіз літературних джерел і фактичного матеріалу, але деякі питання висвітлені неповно, без відповідної критичності і аргументації</i>	15-18 <i>Повне висвітлення питань роботи. Всі питання розкриті з використанням типового алгоритму. Є незначні випадкові погрішності, які не надають суттєвого впливу на повноту та змістовність роботи. Робота виконана акуратно і послідовно, оформлення відповідає всім вимогам</i>	19-20 <i>Завдання повністю розкривають тему, написані цілком самостійно, несуть елементи наукового пошуку, в яких аргументовано і логічно даний критичний аналіз літературних джерел і фактичних даних</i>

5.2. Формативне оцінювання:

Для оцінювання поточного прогресу у навчанні та розуміння напрямів подальшого удосконалення передбачено

№	Елементи формативного оцінювання	Дата
1	Тестування в (Kahoot / Quizizz / Moodle)	По закінченню кожної теми, модуля
2	Заповнення відомостей самооцінювання	По закінченню відповідної теми
3	Виконання завдань в Learnings App	По закінченню відповідної теми
4	Письмовий зворотний зв'язок на есе	Протягом 1 тижня після виконання
5	Складання ментальних карт (Mind Map)	По закінченню відповідної теми
6	Письмовий зворотний зв'язок від викладача під час виконання ІНДЗ	Під час виконання ІРЗ

5.3. Шкала оцінювання, що діє в Університеті:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	Для екзамену, курсового проекту (роботи), практики, кваліфікаційної роботи	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
75-81		
69-74	задовільно	
60-68		
35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання

0-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6. НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ (ЛІТЕРАТУРА)

6.1. Основні джерела

6.1.1. Підручники/посібники

1. Макроекономіка: підручник / М. І. Макаренко, Т. О. Семененко, Ю. М. Петрушенко. – 2-ге вид., переробл. – Суми: Сумський державний університет, 2021. – 307 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/86041/3/Makarenko.pdf>
2. Макроекономіка: базовий електронний текст лекцій. [Електронний ресурс] / Укладачі: проф. Малий І.Й., проф. Радіонова І.Ф., доц. Куценко Т.Ф., доц. Федірко Н.В. та ін. К.: КНЕУ, 2017. 200 с. Режим доступу: https://kneu.edu.ua/userfiles/Faculty_of_Economics_and_Administration/kmdu%20fetau/2017/Macro_e-lectures_2017.pdf
3. Посилкіна О. В., Баєва О. І. Макроекономіка. Навчальний посібник для здобувачів вищої освіти, які навчаються за економічними спеціальностями. Х.: НФаУ, 2018. 227 с. <https://cutt.ly/Rn7qdwq>
4. Панчишин С. М. Макроекономіка: Методичні поради та плани практичних занять для студентів економічного факультету освітньої програми «Міжнародна економіка» / Вид. 10-е, перероб. та доп. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 118 с. https://econom.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/Macroeconomics-Metod-Panchyshyn_SM_2020.pdf

6.1.2. Методичне забезпечення

5. Пилипенко Н.М. Макроекономіка: Конспект лекцій для здобувачів 2 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної та заочної форми навчання спеціальностей 051 «Економіка», 071 «Облік і оподаткування», 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», 073 «Менеджмент», 075 «Маркетинг», 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», 281 «Публічне управління та адміністрування» / Суми, Сумський національний аграрний університет, 2023. 112с.
6. Пилипенко Н.М., Пилипенко В.В. Макроекономіка: методичні вказівки для проведення практичних занять для здобувачів 2 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної та заочної форми навчання спеціальностей 051 «Економіка», 071 «Облік і оподаткування», 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», 073 «Менеджмент», 075 «Маркетинг», 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», 281 «Публічне управління та адміністрування» / Суми, Сумський національний аграрний університет, 2023 – 56с.
7. Пилипенко Н.М., Пилипенко В.В. Макроекономіка: методичні вказівки для самостійної роботи для здобувачів 2 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної та заочної форми навчання спеціальностей 051 «Економіка», 071 «Облік і оподаткування», 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», 073 «Менеджмент», 075 «Маркетинг», 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», 281 «Публічне управління та адміністрування» / Суми, Сумський національний аграрний університет, 2023 – 43с.

8. Пилипенко Н.М., Пилипенко В.В. Макроекономіка: методичні вказівки по виконанню ІНДЗ (до виконання індивідуальних завдань, розрахункових робіт, графічних робіт) / Суми, Сумський національний аграрний університет, 2021 – 30с.
9. Е-курс «Макроекономіка». URL: <https://cdn.snau.edu.ua/moodle/course/view.php?id=1723>

6.2. Додаткові джерела

10. Самуельсон П.А, Нордгауз В.Д. Экономика: Пер. с англ. М: Вильямс. 2015. 1360 с. <http://www.williamspublishing.com/Books/978-5-8459-1714-0.html>
11. Макроекономіка: навч. посіб. / за ред. проф. С. І. Архієреєва. Х: Видавництво Іванченка І.С., 2019. 216 с. <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/d4945429-9a8c-4c41-a543-7d460fa4c9f4/content>
12. Макроекономіка та мікроекономіка: практикум [Електронний ресурс]: навч. посіб. Для студ. денної та заочної форм навчання першого бакалаврського рівня вищої освіти спеціальності 075 «Маркетинг» освітньо-професійної програми «Промисловий маркетинг» / КПІ ім. Ігоря Сікорського; уклад.: М. В. Шашина. Електронні текстові дані (1 файл: 222 Кбайт). Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 88 с. https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/48512/1/Makro_mikro_praktykum.pdf
13. Макроекономіка: базовий курс [Електронний ресурс] : навч. посіб. / [проф. І.Й. Малий, проф. І.Ф. Радіонова, доц. Т.Ф. Куценко, доц. Н.В. Федірко та ін.] К. : КНЕУ, 2016. 254 с. https://kneu.edu.ua/userfiles/Faculty_of_Economics_and_Administration/kmdu%20fetau/Publications/PosD196bnik_52012817_0329.pdf

6.3. Програмне забезпечення

Стандартні пакети прикладних програм MS Office

6.4. Інформаційні ресурси:

14. Офіційний веб-портал Державної служби статистики України/ URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
15. Офіційний сайт Державної установи «Інститут економіки та прогнозування НАН України». URL: <http://ief.org.ua/>
16. Офіційний сайт Міністерства економіки України. URL: <http://www.me.gov.ua>
17. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua>
18. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>
19. Офіційний сайт інституту бюджету та соціально-економічних досліджень. – Режим доступу: <https://www.ibser.org.ua/news/556/>
20. Офіційний сайт Інституту трансформації суспільства (провідний недержавний науково-аналітичний центр України). URL: <http://ist.osp-ua.info/>
21. Офіційний сайт Українського центру економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. URL: <http://www.razumkov.org.ua/ukr>
22. Веб-сайт статистичного агентства Eurostat Європейського союзу – найважливіша постійно оновлювана інформація з усіх галузей економіки та соціального життя 27 країн – членів Європейського союзу. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat>